অধ্যায় ১৫ ঃ কল্যাণ অর্থবিজ্ঞান

অধ্যায় গাঁথনি

১৫.১ উদ্দেশ্য

১৫.২ পৰিচয়

১৫.৩ কল্যাণ আৰু কল্যাণ অর্থবিজ্ঞান

১৫.৪ ব্যক্তিগত কল্যাণ আৰু সামাজিক কল্যাণ

১৫.৫ কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানত মূল্য বিচাৰৰ ভূমিকা

১৫.৬ পিগুৰ উপযোগিতা বিশ্লেষণৰ ধাৰণা

১৫.৭ পেৰেটৰ কল্যাণ অর্থনীতিৰ কাম্যতম অবস্থা

১৫.৭.১ উপভোক্তাসকলৰ মাজত উৎপাদনৰ কাম্যতম বিতৰণ বা বিতৰণৰ দক্ষতা

১৫.৭.২ উৎপাদনৰ কার্যকাৰিতা বা উৎপাদনকাৰীৰ মাজত উপাদানসমূহৰ বিতৰণ কার্য্যকাৰিতা

১৫.৭.৩ দ্রব্য সামগ্রীৰ মাজত উপাদানসমূহৰ কাম্যতম বিতৰণ

১৫.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১৫.৯ অধিক জানিবৰ বাবে

১৫.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১৫.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

১৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- কল্যাণ আৰু কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ ধাৰণাৰ আলোচনা কৰিব পাৰিব আৰু লগতে কেনেকৈ মূল্য বিচাৰৰ ধাৰণাটো ইয়াৰ লগত সম্পর্কিত তাৰেই বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব
- ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক কল্যাণৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ আৰু কেনেদৰে দুয়োটা জোখা হয় তাৰ আলোচনা কৰিব পাৰিব
- পিগুৰ আৰু পেৰেটৰ তত্বৰ বিষয়ে বিশদভাবে জানিব পাৰিব।

১৫.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিয়ে কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ কিছুমান মুখ্য ধাৰণাৰ সৈতে আপোনালোকক পৰিচয় কৰাই দিব। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ পৰা সংস্থাপিক অর্থবিজ্ঞানলৈ বিৱর্তন আৰু লগতে

আদাম স্মিথৰ পৰা এৰ' লৈকে বিবর্তনৰ বিষয়েও এই অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা হৈছে। অর্থবিজ্ঞানত মূল্য বিচাৰ সম্পর্কত বিতর্ক আৰু পিগু আৰু পেৰেটৰ কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ ধাৰণা সম্পর্কেও অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা হৈছে। কল্যাণ শব্দটোৰ দ্বাৰা আমি সাধাৰণ মংগল অথবা সন্তুষ্টিৰ কথা বুজাও। এই সন্তুষ্টি ব্যক্তিগত বা সামূহিক পর্য্যায়ত হ'ব পাৰে। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানে সমাজত সর্বাধিক সন্তুষ্টিৰ বাবে বা সর্বাধিক কল্যাণৰ বাবে সম্পদৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰে। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানে সমাজত কি, কেনেকৈ উৎপাদন কৰা হ'বতকৈ কি উৎপাদন কৰা উচিত সেয়া প্রশ্নহে কৰে। যথার্থতে, কল্যাণকামী অর্থবিজ্ঞান হ'ল ঔচিত্যবোধৰ বিজ্ঞান বা নীতিনির্দ্ধাৰক বিজ্ঞান।

১৫.৩ কল্যাণ আৰু কল্যাণ অর্থবিজ্ঞান

কল্যাণ অর্থবিজ্ঞান (Welfare Economics) হ'ল অর্থবিজ্ঞানৰ সেইটো শাখা য'ত দ্রব্যসামগ্রী আৰু সম্পদৰ উপযুক্ত আৰু ফলপ্রসূ আৱন্টন আৰু সমাজৰ কল্যাণৰ ওপৰত ইয়াৰ প্রভাৱ সম্পর্কে আলোচনা কৰা হয়। সম্পদৰ ফলপ্রসূ আৱন্টন বুলি ক'লে যে যিকোনো পৰিস্থিতি বা অৱস্থাত সম্পদ বিতৰণৰ জৰিয়তে সর্বাধিক সামাজিক কল্যাণত উপনীত হোৱাটোকে বুজোৱা হয়। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানত সমাজৰ মংগলৰ দিশৰ পৰা বিকল্প কল্যাণ অর্থনৈতিক ব্যৱস্থা বা পৰিস্থিতি নির্ণয় কৰিবলৈ পদক্ষেপ লোৱা হয়। সঠিকভাবে ব্যাখ্যা কৰিবলৈ আমি ধৰি ল'ব পাৰোঁ যে এখন দেশৰ মুঠ কল্যাণ হ'ল W। কিন্তু দেশৰ কাৰিকৰী অৱস্থা আৰু সম্পদৰ প্রচুৰতা থকাৰ বাবে ধৰা হওক এই কল্যাণ অধিক বৃদ্ধি কৰিব পাৰি আৰু ধৰা হ'ল সেই নির্ধাৰিত স্তৰ W*। সেয়েহে এতিয়া কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানী এজনৰ নির্ধাৰিত কাম হ'ল যে বর্তমানৰ কল্যাণৰ অৱস্থা W ৰ পৰিমাণ কাম্যতম কল্যাণ W* ত কৈ কম বুলি প্রমাণ কৰা আৰু W* অৱস্থাৰ আহৰণৰ বাবে কি ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব তাৰ পৰামর্শ দিয়া। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানীসকলে সমাজৰ কল্যাণৰ দিশৰ পৰা বিকল্প অর্থনৈতিক অৱস্থা বা নীতিৰ বিচাৰ কৰিবলৈ কিছুমান নিয়ম গঠন বা প্রতিষ্ঠা কৰিব লাগে। এনে নিয়ম সমূহেই সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি কৰিব পৰা নীতি নির্দেশনাৰ ভিত্তি হ'ব পাৰে। অধ্যাপক লেঞ্জ্ (Lange) অৰ মতে "কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানে আচৰণৰ কিছুমান নিয়ম প্রতিষ্ঠা কৰে, যিয়ে অর্থনৈতিক কামকাজৰ সামাজিক যুক্তিসিদ্ধতাৰ প্রয়োজন সমূহ পূৰ কৰে। সমাজৰ অর্থনৈতিক সম্পদৰ কাম্য বিতৰণৰ নিশ্চয়তাৰ বাবে কল্যাণ অর্থনীতিৰ দ্বাৰা এই আচৰণৰ নীতিনিয়ম প্রতিষ্ঠা কৰা হৈছে।" পুনৰ অধ্যাপক ব'মল (Baumol) এ লিখিছে যে কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানে সম্পদৰ আৱন্টনৰ দিশৰ লগত জড়িত নীতিসমূহ লৈ বেছি সজাগ আৰু এইবোৰ উৎপত্তি হয় মূলতঃ উৎপাদনৰ উপাদান সমূহ বিভিন্ন দ্রব্য সামগ্রীৰ মাজত বিতৰণ কৰোঁতে আৰু দ্রব্য সামগ্রী সমূহ উপভোক্তাৰ মাজত বিতৰণ কৰোঁতে। আৰু তেওঁৰ সংজ্ঞাই সমাজৰ কল্যাণৰ বৃদ্ধি কৰিবলৈ উপযুক্ত সম্পদ বিতৰণৰ ক্ষেত্রতো জোৰ দিছে।

আমি জানোঁ যে অর্থনীতিৰ বিভিন্ন অংশৰ মাজত আন্তঃসম্পর্ক আছে আৰু এটা খণ্ডৰ কিছুমান নির্দিষ্ট পৰিবর্তনে অন্য খণ্ডৰ সম্পদ বিতৰণৰ ওপৰত প্রভাৱ পেলায়। সেয়েহে কল্যাণ

অর্থবিজ্ঞানৰ এটা প্ৰধান সমস্যা হৈছে সম্পদ বিতৰণৰ ক্ষেত্ৰত কোনো এক নিৰ্দিষ্ট পৰিবৰ্তনে অর্থনীতিটোৰ কল্যাণ বৃদ্ধি নে হ্ৰাস কৰিব তাক নিৰ্ণয় কৰাটো। কিন্তু সামাজিক কল্যাণ জুখিবলৈ ইমান সহজ নহয়, কাৰণ কল্যাণ বস্তুনিষ্ঠ নহয় আৰু ই মানুহৰ মনৰ আনন্দ, সন্তুষ্টিৰ লগত জড়িত এক বিষয়নিষ্ঠ বস্তু। বস্তুনিষ্ঠ ভাবে কল্যাণৰ জোখ ল'বলৈ হ'লে সমাজৰ বিভিন্ন লোকৰ কল্যাণ বা আন্তঃ ব্যক্তিৰ উপযোগিতা তুলনা কৰিব পাৰিব লাগিব। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ বিষয়টো পাৰ হৈ যোৱা বছৰবোৰত এক বিতর্কিত বিষয় হৈ পৰিছে, কাৰণ ইয়াত জড়িত হৈ থকা মূল্যবিচাৰৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন অর্থবিজ্ঞানীৰ মতামতৰ মাজত পার্থক্য আছে। বর্তমান সময়ত কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাটো আধুনিক গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰৰ মৌলিক উদ্দেশ্য হৈ পৰিছে; সেয়েহে, এই উদ্দেশ্য পূৰণৰ বাবে চৰকাৰে প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিৰ ইচ্ছা আৰু সন্তুষ্টি পূৰাব লাগিব। অধ্যাপক জে. কে. মেহতাৰ মতে, যদি আমি দুচোৰা বেলেগ বেলেগ সময় ধৰি লওঁ তেনেহ'লে "এজন নির্দ্দিষ্ট ব্যক্তিৰ কল্যাণ সেই সময়চোৰাত বাঢ়িব, যেতিয়া তেওঁৰ ইচ্ছা বা অভাৱ পূৰ হ'ব। বিপৰীতভাবে আমি ক'ব পাৰোঁ যে যেতিয়াই কম অভাৱ পূৰ হ'বলৈ বাকী থাকে, তেতিয়াই কল্যাণ বেছি হয়।"

জনা উচিত

সামাজিক যুক্তিসিদ্ধতা অর্থ হ'ল কিছুমান অর্থনৈতিক কার্য্য। যিবোৰে সম্পদৰ কাম্য বিতৰণ আৰু সর্বাধিক সামাজিক কল্যাণৰ নিশ্চয়তা দিয়ে।

১৫.৪ ব্যক্তিগত কল্যাণ আৰু সামাজিক কল্যাণ

কোনো এজন ব্যক্তিয়ে নির্দিষ্ট সময়ত বা সময়ছোৰাত লাভ কৰা উপযোগিতা বা সন্তুষ্টিক ব্যক্তিগত কল্যাণ বোলা হয়। ব্যক্তিয়ে সদায় নিজৰ কল্যাণ সর্বাধিক কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। কিন্তু কল্যাণ এক মানসিক স্থিতি বা বিষয়নিষ্ঠ বস্তু হোৰা বাবে বস্তুনিষ্ঠ দিশ হিচাপে জুখিবলৈ জটিল। সেয়েহে অর্থবিজ্ঞানীসকলে ব্যক্তিগত কল্যাণ আৰু ব্যক্তিগত পছন্দৰ মাজত সংযোগ স্থাপন কৰাৰ বাবে চেষ্টা কৰিছে। অন্য অর্থত, এজন ব্যক্তিৰ কল্যাণৰ মানচিত্ৰ তেওঁৰ পছন্দৰ মানচিত্ৰৰ সৈতে একে বুলি ধৰি লোৱা হৈছে। ইয়াৰ অর্থ এয়ে যে যেতিয়া এজন ব্যক্তিয়ে তেওঁৰ পছন্দৰ ঠাইত উপনীত হয় তেতিয়া তেওঁৰ কল্যাণ সর্বাধিক হয়। অধিক বুজিবৰ বাবে এটা উদাহৰণ লোৱা হওক — ধৰা হওক, এজন ব্যক্তিয়ে B স্থিতিতকৈ A স্থিতিক বেছি পছন্দ কৰিছে। এনেক্ষেত্ৰত বুজিব লাগিব যে তেওঁৰ কল্যাণ B ত কৈ A ত অধিক হ'ব আৰু তেওঁৰ সর্বাধিক কল্যাণ A ত হে সম্ভৱ। ব্যক্তিগত কল্যাণ অর্থনৈতিক আৰু অনা অর্থনৈতিক এই দুয়োটা চলকৰে ফলন। সংস্থাপিক অর্থবিজ্ঞানীসকলে সাধাৰণ কল্যাণ আৰু অর্থনৈতিক কল্যাণৰ মাজৰ পার্থক্য বিচাৰ কৰিছে। অর্থবিজ্ঞানীসকলৰ মতে, সাধাৰণ কল্যাণ নির্ধাৰণ হয় একাধিক সংখ্যক অর্থনৈতিক আৰু অনা অর্থনৈতিক উপাদানৰ দ্বাৰা আৰু অনা - অর্থনৈতিক উপাদান সমূহ বাহ্যিক কাৰকৰ দ্বাৰা নির্ণয় হোৰা প্ৰকৃতিৰ।

জনা উচিত

বাহ্যিক চলক সমূহ সমীকৰণ প্ৰণালীৰ বাহিৰত নিৰ্ণয় কৰা হয়। কল্যাণ অৰ্থনীতিৰ ক্ষেত্ৰত অনা অৰ্থনৈতিক কাৰক সমূহ বাহ্যিক বুলি গণ্য কৰা হয়, কাৰণ এই কাৰক সমূহে যদিও অৰ্থনৈতিক কাৰক সমূহ প্ৰভাৱিত কৰে, নিজে আনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত নহয়।

সমাজত বাস কৰা সকলো ব্যক্তিৰ মুঠ সন্তুষ্টিৰ অথবা কল্যাণকে সামাজিক কল্যাণে সামৰি লয়। সামাজিক কল্যাণৰ জোখ লোৱাটো অলপ জটিল, কিয়নো সমাজত বাস কৰা বিভিন্ন ব্যক্তিৰ আনন্দ, বিষাদ একেলগে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰাটো এক জটিল বিষয়। সামাজিক কল্যাণৰ জোখৰ বাবে কিছুমান নীতি সম্বন্ধীয় মানদণ্ড আৰু উপযোগিতাৰ আন্তঃ ব্যক্তিৰ তুলনা কৰাৰ প্ৰয়োজন আহি পৰে, আৰু এই দুয়োটাই বিষয়নিষ্ঠ মূল্য বিচাৰৰ লগত জড়িত। সংস্থাপিক অৰ্থবিজ্ঞানী আডাম স্মিথৰ মতে, মুঠ ৰাষ্ট্ৰীয় উৎপাদন বৃদ্ধি বিষয়টো সামাজিক কল্যাণৰ নীতি হোৱা উচিত। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধিয়ে নিয়োগ সুবিধা বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে উপভোগৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় দ্ৰব্যসামগ্ৰীৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰে। আনহাতে, সমাজৰ কল্যাণৰ নিৰ্দেশাৱলী হিচাপে সাংখ্যিক মতবাদৰ অৰ্থবিজ্ঞানীসকলে ক্ৰমহ্ৰাসমান প্ৰান্তিক উপযোগিতা বিধিৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছে। কিন্তু এই প্ৰস্তাৱৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ সীমাবদ্ধতা আছে। কাৰণ এই বিধি মতে, সকলো ব্যক্তিৰে মুদ্ৰাগত উপযোগিতা ফলন সমান। কিন্তু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে ব্যক্তি সকলৰ মুদ্ৰাৰ প্ৰতি থকা মনোভাৱ বেলেগ বেলেগ। পাছলৈ, সামাজিক কল্যাণ জুখিবৰ বাবে অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকাৰিতাৰ নীতি ব্যৱহাৰ কৰা হ'ল, যাক আমি পেৰেটৰ কাম্যনীতি বুলি ক'ব পাৰোঁ। সামাজিক কল্যাণ জুখিবলৈ উপযোগিতাৰ আন্তঃব্যক্তিৰ তুলনা সামাজিক কল্যাণ ফলনত প্ৰকাশ্য ভাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। আৰু শেষত অধ্যাপক এৰ'ই সংখ্যাগৰিষ্ঠ নীতি আৰু ভোট প্ৰক্ৰিয়া সামাজিক পছন্দ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ তথা সামাজিক কল্যাণ জুখিবৰ বাবে পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছে।

জনা উচিত

সাংখ্যিক অৰ্থবিজ্ঞানী ঃ মাৰ্ছালকে ধৰি এদল অৰ্থবিজ্ঞান যাৰ মতে উপযোগিতা সংখ্যাগত ভাবে জুখিব পাৰি।

জনা উচিত

পেৰেটৰ কাম্যতাৰ নীতি ঃ ভিলফ্ৰেদ' পেৰেটৰে সমাজৰ কল্যাণৰ বিচাৰৰ বাবে কিছুমান নীতি নিৰ্দেশনা আগবঢ়াইছে। যিবোৰক পেৰেটৰ কাম্যতাৰ নীতি হিচাপে জনা যায়। এই নীতি মতে, আন ব্যক্তিৰ ক্ষতিসাধন নকৰাকৈ অন্ততঃ এজন ব্যক্তিৰ অৱস্থাৰ উন্নতি ঘটিলে সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি হয়। আনহাতে, সামাজিক কল্যাণ হ্ৰাস হ'ব যদি আন ব্যক্তিৰ অৱস্থাৰ উন্নতি নঘটোৱাকৈ

অন্ততঃ এজন ব্যক্তিৰ ক্ষতিসাধন হয়। সেয়েহে আমি ক'ব পাৰোঁ যে পেৰেটৱ' কাম্যতম অৱস্থা হ'ল এক কাম্যতম অর্থনৈতিক অৱস্থা, য'ত কোনো ব্যক্তিক ক্ষতিসাধান নকৰাকৈ এজন ব্যক্তিৰ উন্নতি ঘটাই সম্পদ পুনৰ বিতৰণ কৰাটো অসম্ভৱ হয়।

জনা উচিত

বাৰ্গছন আৰু ছেমুৱেলছনৰ সামাজিক কল্যাণ কার্য্য ঃ সামাজিক কল্যাণ জুখিবলৈ বাৰ্গছন আৰু ছেমুৱেলছনে সামাজিক কার্য্যৰ ৰূপত প্রকাশ্য মূল্য বিচাৰ ব্যৱহাৰৰ সিদ্ধান্ত আগবঢ়াইছে। সামাজিক কার্য্য উপভোক্তাৰ ব্যক্তিগত উপযোগিতা কার্য্যৰ সৈতে একে। ই বিকল্প পৰিস্থিতি সমূহৰ স্থান নির্ণয় কৰে, য'ত বিভিন্ন ব্যক্তিয়ে বিভিন্ন পর্য্যায়ৰ উপযোগিতা লাভ কৰে। সামাজিক নিৰপেক্ষ ৰেখাৰ সহায়ত ইয়াক প্রকাশ কৰিব পাৰি।

জনা উচিত

অর্থনীতিবিদ এৰ'ৰ গ্রন্থ "The Social Choice and Individual Values" ত বাৰ্গছন আৰু ছেমুৱেলছনৰ সামাজিক কল্যাণৰ কার্য্যৰ জটিলতাবোৰ নাইকিয়া কৰিব চেষ্টা কৰিছে আৰু তেওঁৰ বিখ্যাত অসম্ভৱ উপপাদ্য আগবঢ়াইছে। তেওঁৰ মতে, সমাজৰ পছন্দ নির্ণয় হয় 'সৰহসংখ্যক'ৰ নিয়মৰ দ্বাৰা আৰু এয়া জনসাধাৰণৰ মতৰ পৰা পাব পাৰি।

১৫.৫ কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানত মূল্য বিচাৰৰ ভূমিকা

মূল্যবিচাৰে কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানত এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে। ইতিমধ্যে আমি জ্ঞাত হলোঁ যে মূল্যবিচাৰ (Value Judgement) অথবা প্রমূল্যবোধ মানে হ'ল ভাল অথবা বেয়া সম্পর্কত মানুহৰ ধাৰণা। মূল্যৰ সম্পর্কত এই ধাৰণাবোৰ নির্ভৰ কৰে মানুহৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, দার্শনিক আৰু ধর্মীয় বিশ্বাসৰ ওপৰত। ই অন্য কোনো বৈজ্ঞানিক যুক্তি অথবা নীতিৰ ওপৰত নির্ভৰশীল নহয়। কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ ক্ষেত্রত মূল্যবিচাৰৰ ভূমিকা আছে নে নাই এই সম্পর্কে এটা বৃহৎ বিতর্ক আছে। এল. ৰবিনছন আৰু তেওঁৰ অনুগামী সকলে মত দিছে যে মূল্যবিচাৰৰ অন্তর্ভুক্তিকৰণে কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানক অবৈজ্ঞানিক কৰি তোলে। সেয়েহে, তেওঁলোকৰ মতে, অর্থবিজ্ঞানীসকলে মূল্যবিচাৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া উচিত নহয়। তেওঁলোকে ভাবে যে উপযোগিতা বিষয়নিষ্ঠ হোৱা বাবে তুলনা কৰিব নোৱাৰি। সেয়েহে, আন্তঃব্যক্তিৰ উপযোগিতাৰ তুলনা বিজ্ঞান সন্মত নহয়। তদর্থতে অর্থনৈতিক অৱস্থাৰ বিশেষ সালসলনিৰ ফলস্বৰূপে সামাজিক কল্যাণ বাঢ়িছে নে কমিছে সেইটো নির্ণয় কৰিবৰ বাবে পেৰেটৱ'ৰ কাম্যতাৰ নীতিৰ ধাৰণাটো আহিছে। তথাপি পেৰেটৱ'ৰ কাম্যতাৰ নীতিয়ে তেনেকুৱা অর্থনৈতিক অৱস্থাৰ সালসলনিৰ বিষয়ে ধাৰণা দিব নোৱাৰে, যিয়ে কিছুমান ব্যক্তিৰ ভাল অৱস্থা অথবা উন্নতি কৰি

আন কিছুমানৰ অৱস্থা ক্ষতিকৰ কৰি তোলে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল এইবোৰ পৰিবৰ্তন আন্তঃব্যক্তিৰ উপযোগিতাৰ তুলনাৰ সৈতে জড়িত যিবোৰক পেৰেট'ৱে তেওঁৰ তত্ত্বৰ অন্তর্ভুক্ত কৰা নাই। এনে পৰিস্থিতিত কল্যাণ বিচাৰ কৰিবলৈ কেলড'ৰ আৰু হিক্সে এক নতুন কল্যাণ নীতিৰ উত্থাপন কৰিছে যিটোক ক্ষতিপূৰণ নীতি (Compensation Principle) হিচাপে জনা যায়। তেওঁলোকৰ মতে, যেতিয়া উৎপাদন ব্যৱস্থাৰ কোনো পৰিবৰ্তনে কিছুমান মানুহৰ উন্নতি আনে আৰু আন কিছুমানক ক্ষতিসাধন কৰে আৰু যদি উপকৃত হোৱাকেইজনে ক্ষতি গ্রস্থ হোৱাবোৰক ক্ষতিপূৰণ দিয়াৰ পাছতো তেওঁলোকৰ অৱস্থা আগৰ তুলনাত উন্নত হৈয়ে থাকে, তেতিয়া উক্ত পৰিবৰ্তনে নিশ্চিতভাৱে সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি কৰিব। নিক'লাচ কেলড'ৰ আৰু জে. আৰ. হিক্সে দাবী কৰি কৈছে যে তেওঁলোকৰ ক্ষতিপূৰণ নীতিটো আন্তঃ ব্যক্তিৰ উপযোগিতা তুলনা আৰু মূল্য বিচাৰৰ পৰা মুক্ত। তেওঁলোকৰ অৱদান নতুন কল্যাণ অর্থনীতিৰ ভেঁটি। টি. স্কিটভস্কি আৰু লিট'লেও নতুন কল্যাণ অর্থনীতিৰ দিশত তাৎপর্যপূর্ণ বৰঙণি আগবঢ়াইছে যিটো মূল্য বিচাৰৰ পৰা মুক্ত। কিন্তু অধ্যাপক ব'মলে আঙুলিয়াই দিছে যে কেলড'ৰ আৰু স্কিটভস্কিৰ তত্ত্ব সমূহত অপ্রকাশ্য ভাবে মূল্য বিচাৰৰ ধাৰণাটো অন্তর্ভুক্ত হৈ আছে। উপকৃত হোৱা জনে লোকচান হোৱা জনক ক্ষতিপূৰণ দিয়াৰ ধাৰণটোতে প্রকৃততে মূল্য বিচাৰ সোমায়।

ইয়াৰ পাছতে বার্গছন আৰু ছেমুৱেলচনে সামাজিক কল্যাণ ফলনৰ উপস্থাপন কৰিছে, য'ত তেওঁলোকে মূল্য বিচাৰৰ ধাৰণাটো প্রকাশ্যে ব্যৱহাৰ কৰিছে আৰু এই সামাজিক কল্যাণ ফলনৰ সৈতে অর্থবিজ্ঞানীসকলে কিছুমান অর্থনৈতিক অৱস্থাৰ পুনৰ সংগঠন আৰু নীতি পৰিবর্তনৰ সামাজিক আৱশ্যকতা বিচাৰ কৰিব পাৰে। অর্থবিজ্ঞানী বার্গছনৰ মতে, এই মূল্যবিচাৰ সমূহ সমাজৰ যি সকল লোকৰ কল্যাণৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা হৈছে, তেওঁলোকৰ সমাজত প্রচলিত মূল্যবোধৰ লগত খাপ খোৱাকৈ নির্ণয় কৰিব লাগিব। বার্গছন ছেমুৱেলচনৰ সামাজিক কল্যাণ ফলন (Social Welfare Function) হ'ল সামাজিক কল্যাণৰ স্তৰবাচক সূচক আৰু সমাজৰ সকলো ব্যক্তিৰ উপযোগিতা ফলন। তথাপি এই ধাৰণাটো যথেষ্ট ব্যক্তিকেন্দ্রিক আৰু ইয়াৰ ব্যৱহাৰিক তাৎপর্য্য সীমাবদ্ধ বুলি সমালোচিত হৈছে। বার্গছনৰ অনুগামী ছেমুৱেলচন আৰু আই.এম.ডি. লিট'লৰ দৃষ্টিভংগী আছিল যে কল্যাণ অর্থবিজ্ঞান মূল্যবিচাৰৰ পৰা কেতিয়াও পৃথক কৰিব নোৱাৰি, কাৰণ সামাজিক কল্যাণৰ বৃদ্ধি অথবা হ্রাসৰ বিষয়ে আলোচিত যিকোনো কথাই অত্যাৱশ্যকীয় ভাবে মূল্য বিচাৰৰ লগত জড়িত হৈ থাকে। বার্গছনৰ সামাজিক কল্যাণ কার্য্যৰ সমর্থনত অধ্যাপক ব'মলৈ লিখিছে যে যদি বার্গছনৰ কাম্যতা শুদ্ধভাবে বিচাৰ হয়, তেনেহ'লে সামাজিক কল্যাণ জোখাৰ ক্ষেত্রত ই বৰ সহায়ক নহয়। B তকৈ A বেছি ভালনে জানিবলৈ অথবা সিদ্ধান্ত আগবঢ়াবলৈ আমি কিছুমান মূল্যবিচাৰৰ নিয়োগ কৰিবই লাগিব আৰু এই মূল্যবিচাৰবোৰ স্পষ্ট নহ'লে সকলোৱে তাক সন্দেহৰ দৃষ্টিৰে চাব। একেদৰে অধ্যাপক ব'ল্ডিঙৰ মতে, মূল্যবিচাৰৰ ক্ষেত্রত স্পষ্টতা বহুত প্রয়োজনীয়।

এইদৰে, বার্গছন, ছেমুৱেলচন, লিট'ল, ব'ল্ডিঙ আদি আধুনিক অর্থবিজ্ঞানীসকলৰ মতে, কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানীৰ মূল্যবিচাৰৰ পৰা মুক্ত হ'ব নোৱাৰে। সচাঁ অর্থত ক'বলৈ হ'লে

সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় পৰামৰ্শ, নীতি গঠনৰ বাবে ই কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞানৰ উত্তৰণ ঘটিছে। সেয়ে অৰ্থবিজ্ঞানীসকলে মূল্য বিচাৰক কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞানৰ পৰা বাদ দিব নোৱাৰে, যিহেতু বিষয়টো সমাজৰ সন্তুষ্টি আৰু সুখৰ লগত জড়িত। লিট'লৰ মতে, কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞান আৰু নীতিগত দিশটো অঙ্গাঙ্গী ভাৱে জড়িত হৈ আছে। গতিকে, কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞানক মূল্যবিচাৰৰ পৰা মুক্ত কৰিব বিচৰা মানে গাধোৱা পানীৰে সৈতে শিশুক পেলাই দিয়াৰ নিচিনা হ'ব।

অনুশীলনী ১৫.১

ক অংশৰ সৈতে খ অংশ মিলাওক

ক অংশ	খ অংশ
১. পেৰেটৰ কাম্যতা নীতি	ক. বাৰ্গছন — ছেমুৱেলছন
২. ক্ষতিপূৰণ নীতি	খ. ভি পেৰেটো
৩. নতুন কল্যাণ অৰ্থনীতি	গ. কে জে এৰ'
৪. সামাজিক কল্যাণ কাৰ্য্য	ঘ. স্কিটভস্কী
৫. অসম্ভাৱনাৰ তত্ত্ব	ঙ. কেলডৰ হিক্স

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞান হ'ল ——— অৰ্থবিজ্ঞান। (খালী ঠাই পূৰ কৰক)

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ মূল্য বিচাৰ বুলিলে কি বুজায়? (২০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ সমাজিক কল্যাণ হ'ল মুঠ ———— কল্যাণ। (খালী ঠাই পূৰ কৰক)

১৫.৬ পিগুৰ উপযোগিতা বিশ্লেষণৰ ধাৰণা

এ চি পিগুক কল্যাণ অৰ্থবিজ্ঞানৰ প্ৰতিষ্ঠাতা হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়। তেওঁ লিখা গ্ৰন্থ "Wealth and Welfare" আৰু "Economics of Welfare" গ্ৰন্থ দুখনত তেওঁ আলোচনা কৰিছে যে কল্যাণ হ'ল সচেতন জীৱনৰ প্ৰকাশ বা অৱস্থা। সেই কাৰণে যেতিয়া এজন ব্যক্তিৰ আশাবোৰ পূৰ হ'ব, তেতিয়া কল্যাণ সাধন হয়। সমাজ কল্যাণ (Social Welfare)ক সমাজৰ সকলো ব্যক্তিৰ মুঠ কল্যাণৰ সমষ্টি বুলি কোৱা হয়। পিগুৰ মতে, অৰ্থনৈতিক কল্যাণ (Economic Welfare) সাধাৰণ কল্যাণ (General Welfare)ৰ এটা অংশ যিটো প্ৰত্যক্ষ বা পৰোক্ষভাৱে মুদ্ৰাৰ জোখৰ মাধ্যমেৰে আহৰণ কৰিব পাৰি। পিগুৰ ভাষাত, অৰ্থনৈতিক কল্যাণে দ্ৰব্যসামগ্ৰীসমূহ ব্যৱহাৰৰ পৰা এজন ব্যক্তিয়ে পোৱা উপযোগিতাকে সূচায়, যিটো মুদ্ৰাৰ দ্বাৰা ক্ৰয়যোগ্য। পিগুৰ অৰ্থনৈতিক কল্যাণ ধাৰণাৰ চৰ্ত্তসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

- পিগুৰ কল্যাণ ধাৰণাৰ প্ৰথম চৰ্ত্তটো হ'ল যে জনসাধাৰণৰ ৰুচি অভিৰুচি একে থকা অৱস্থাত ৰাষ্ট্ৰীয় আয় বৃদ্ধি পালে কল্যাণ সাধন হয়।

- দ্বিতীয় চর্তটো বিতৰণৰ লগত জড়িত। যদি ৰাষ্ট্ৰীয় আয় স্থিৰ হৈ থাকে তেনেহ'লে ধনী শ্ৰেণীৰ পৰা দুখীয়া শ্ৰেণীলৈ আয় হস্তান্তৰ হ'লে কল্যাণ সাধন হ'ব।

পিগুৰ মতে, বাহ্যিক অর্থনীতি (External Economies) বা অনাঅর্থনীতি (Diseconomies) বর্তি থকাৰ কাৰণে ব্যক্তিগত উৎপাদনবোৰ সামাজিক উৎপাদনৰ পৰা পৃথক হয়, যাৰ বাবে ব্যক্তিগত আৰু সামাজিক ব্যয় আৰু সুবিধাৰ মাজত ভিন্নতা আহি পৰে। বাহ্যিকতা হ'ল তৃতীয় পক্ষৰ ওপৰত পৰা উৎপাদন আৰু উপভোগৰ প্ৰভাৱ। যদি ইয়াৰ প্ৰভাৱ ধনাত্মক হয়, তেতিয়া ইয়াক ধনাত্মক বাহ্যিকতা আৰু যদি ঋণাত্মক হয় তেতিয়া ইয়াক ঋণাত্মক বাহ্যিকতা বোলা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, নির্দিষ্ট এটা অঞ্চলত এটা উৎপাদন প্ৰতিষ্ঠানৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটিলে উৎপাদনৰ উপাদান যেনে শ্ৰম, কেচাঁসামগ্ৰী ইত্যাদি অন্য প্ৰতিষ্ঠানবোৰৰ বাবেও নিম্ন দৰত সহজলভ্য হ'ব। ই হ'ল ধনাত্মক উৎপাদনৰ বাহ্যিকতা। এনে ক্ষেত্ৰত সামাজিক প্ৰান্তীয় সুবিধাবোৰ (Social Marginal Benefits) ব্যক্তিগত প্ৰান্তীয় সুবিধা (Private Marginal Benefits) তকৈ বেছি হয় আৰু ব্যক্তিগত ব্যয় (Private Cost) সামাজিক ব্যয় (Social Cost)তকৈ বেছি হয়। সম্প্ৰসাৰণৰ ফলত প্ৰতিষ্ঠানে ভৰিব লগা ব্যয় আৰু আন প্ৰতিষ্ঠানে পোৱা সুবিধাৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠানখনে কোনো পাৰিশ্ৰমিক নাপায়। ঠিক তেনেদৰে, কোনো উদ্যোগৰ পৰা ওলোৱা ধোৱা ধূলিবোৰ ওচৰৰ বাবে প্ৰদূষণৰ কাৰণ। এইবোৰে অঞ্চলটোৰ চিকিৎসাৰ খৰছ বৃদ্ধি কৰে, যিটো ঋণাত্মক বাহ্যিকতাৰ উদাহৰণ। অধ্যাপক পিগুৱে এই অসুবিধা দূৰ কৰাৰ বাবে এটা কৰ আগবঢ়াইছে যাক পিগুভিয়ান (Pigovian Tax) কৰ বুলি জনা যায়। এনেকুৱা বাহ্যিকতাৰ সমস্যাবোৰ সমাধান কৰিবৰ বাবে ঋণাত্মক বাহ্যিকতা সৃষ্টি কৰা বজাৰৰ কার্য্যৰ ওপৰত এনে কৰ লাগু কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, মাদক দ্ৰব্যৰ ওপৰত কৰ, প্ৰদূষণ বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে আৰোপ কৰ ইত্যাদি।

অর্থনৈতিক কল্যাণৰ জোখৰ বাবে মুদ্ৰাৰ দৰে অস্থিৰ জোখ ব্যৱহাৰ কৰাৰ বাবে পিগুৰ তত্ত্বটো সমালোচিত হৈছে। এই তত্ত্ব মতে, মুদ্ৰাৰ প্ৰতি সকলো মানুহৰ প্ৰান্তিক উপযোগিতা একে, ধাৰণাটো বাস্তৱ সন্মত নহয়। পিগুৰ কল্যাণৰ তত্ত্ব উপযোগিতাৰ সাংখ্যিকীয় তত্ত্বৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ লগতে আন্তঃব্যক্তিৰ উপযোগিতা তুলনাৰ লগত জড়িত, যাক বিজ্ঞান সন্মত বুলি ক'ব নোৱাৰি। তদুপৰি অ'ড'নেলে পিগুৰ তত্ত্বটি মৌলিকতা আৰু বিশ্লেষণৰ অভাৱ বুলি সমালোচনা কৰিছে।

১৫.৭ পেৰেট'ৰ কল্যাণ অর্থনীতিৰ কাম্যতম অৱস্থা

কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানলৈ আগবঢ়োৱা বৰঙণিৰ ভিতৰত পেৰেটৰ কাম্যতম নীতি (Pareto Optimality Criterion) হ'ল অন্যতম। এই নীতিটো আগবঢ়াইছে বিখ্যাত ইটালিয়ান অর্থবিজ্ঞানী ডিলফ্ৰেডো (Pareto) পেৰেট'ই (1848-1923), যাক আধুনিক কল্যাণ অর্থবিজ্ঞানৰ জনক বুলি কোৱা হয়। তেওঁৰ এই নীতিটো মূল্যবিচাৰ আৰু আন্তঃব্যক্তিৰ উপযোগিতাৰ তুলনাৰ পৰা মুক্ত আৰু ক্ৰমিক (Ordinal) উপযোগিতা বিশ্লেষণৰ ওপৰত স্থাপিত। এই নীতি মতে, ৰাষ্ট্ৰীয়

আয়ৰ বিতৰণ ব্যৱস্থা অপৰিবর্তিত থকা অৱস্থাত, কোনো উৎপাদন আৰু বিনিময় ব্যৱস্থাৰ পুনৰ সংগঠনে যদি কোনো ব্যক্তিৰে ক্ষতিসাধন নকৰাকৈ অন্ততঃ এজন ব্যক্তিৰ অৱস্থাৰ উন্নতি ঘটায়, তেতিয়া উক্ত পুনৰ সংগঠন ব্যৱস্থা নিশ্চিতভাৱে কল্যাণ বৃদ্ধিকাৰক। বিপৰীতভাৱে, এনে পুনৰ সংগঠনৰ দ্বাৰা যদি আন কোনো ব্যক্তি অৱস্থাৰ উন্নতি নঘটোৱাকৈ অন্ততঃ এজন ব্যক্তিৰ ক্ষতিসাধন কৰে, তেন্তে সমাজিক কল্যাণ হ্রাস হ'ব।

পেৰেটে'ৰ কাম্যতম নীতি অনুসৰি, যিকোনো অর্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ পুনৰ সংগঠনে এজনৰ ক্ষতিসাধন নকৰাকৈ অন্যজনৰ উন্নতি ঘটোৱাটো অসম্ভৱ। সেয়েহে, এতিয়া সমস্যা হ'ল— কেনেদৰে পেৰেটে'ৰ কাম্য অৱস্থা আহৰণ কৰিব পাৰি। ইয়াৰ বাবে তিনিটা প্রান্তীয় দিশ বা চর্ত পূৰণ হ'ব লাগিব।

- উপভোক্তাসকলৰ মাজত উৎপাদনৰ কাম্যতম বিতৰণ বা বিতৰণৰ দক্ষতা।
- উৎপাদনৰ দক্ষতা বা উৎপাদনকাৰীৰ মাজৰ উপাদানসমূহৰ বিতৰণ দক্ষতা।
- দ্রব্যসামগ্রীৰ মাজত উপাদানসমূহৰ কাম্যতম বিতৰণ।

১৫.৭.১ উপভোক্তাসকলৰ মাজত উৎপাদনৰ কাম্যতম বিতৰণ বা বিতৰণৰ দক্ষতা

বিতৰণৰ দক্ষতা বুলিলে সমাজৰ উপভোক্তাসকলৰ মাজত উৎপাদনৰ কাম্যতম বিতৰণ এনেকুৱা হ'ব লাগে যাতে কোনো এজন ব্যক্তিৰে ক্ষতিসাধন নোহোৱাকৈ কিছুমান ব্যক্তিৰ উন্নতিসাধন হোৱাটো সম্ভৱ নহয়। উদাহৰণস্বৰূপে, দুটা সামগ্রী ধৰা হওক x আৰু y ৰ দুজন উপভোক্তা A আৰু B ৰ মাজত বিতৰণ কাম্যতম হ'ব যদিহে এজন ব্যক্তিৰ উপযোগিতা বৃদ্ধিৰ বাবে আনজনৰ ব্যক্তিৰ উপযোগিতা হ্রাস নকৰাকৈ দ্রব্যসমূহৰ পুনৰ বিতৰণ কৰাটো অসম্ভৱ হয়।

এই অৱস্থাটোত উপনীত হোৱা যায়, যেতিয়া $MRS^{A}xy = MRS^{B}xy$

সেয়েহে, আমি ক'ব পাৰোঁ যে পেৰেট' নীতিৰ বাবে প্রান্তিক অৱস্থা বা দ্রব্যসামগ্রীৰ কাম্যতম বিতৰণৰ বাবে সকলো উপভোক্তাৰ বাবে দুটা দ্রব্যৰ মাজত MRS সমান হ'ব লাগে।

জনা উচিত

প্রতিকল্পনৰ প্রান্তিক হাৰ (Marginal rate of substitution : MRS) ঃ প্রতিকল্পনৰ প্রান্তিক হাৰ হ'ল x আৰু y দুটা দ্রব্যৰ মাজৰ সাল-সলনিৰ হাৰ, য'ত এজন উপভোক্তাই x ৰ এটা অতিৰিক্ত এককৰ বাবে y একক সমূহ ত্যাগ কৰিও সমান পৰিমাণৰ উপযোগিতা লাভ কৰে।

১৫.৭.২ উৎপাদনৰ কার্যকাৰিতা বা উৎপাদনকাৰীৰ মাজত উপাদানসমূহৰ বিতৰণ কার্য্যকাৰিতা

পেৰেটে'ৰ মতে কাম্যতম বিতৰণৰ কাৰণে দ্বিতীয় অৱস্থাটো হৈছে যে বিভিন্ন দ্রব্যৰ উৎপাদনৰ ক্ষেত্রত থকা উৎপাদনৰ উপাদানবোৰ সমাজখনে এনেদৰে ব্যৱহাৰ

কৰা উচিত যাতে এটা দ্ৰব্যৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিবৰ বাবে আন এটা দ্ৰব্যৰ উৎপাদন হ্ৰাস কৰিবই লাগিব। দুয়োটা দ্ৰব্যৰ উৎপাদন বৃদ্ধি কোনো অৰ্থনৈতিক পুনৰ সংগঠনৰ দ্বাৰা সম্ভৱ নহয়। দুটা উপাদানৰ মাজৰ প্ৰান্তীয় কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পনৰ হাৰ দুটা প্ৰতিষ্ঠানৰ দ্ৰব্যৰ ক্ষেত্ৰত একে হ'ব লাগিব। এই চৰ্ত পূৰণে দ্ৰব্যৰ মাজৰ উৎপাদনৰ পৰিমাণৰ কাম্য বিতৰণ বৃদ্ধি কৰি তোলে।

অৰ্থাৎ, i.e., $= MRTS^{x}_{LK} = MRTS^{y}_{LK}$

সেয়েহে, পেৰেটৰ দ্বিতীয় চৰ্ত পূৰণৰ বাবে বিভিন্ন প্ৰতিষ্ঠানৰ দ্বাৰা উৎপাদন কৰা সকলো দ্ৰব্যসামগ্ৰীৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে মূলধন আৰু শ্ৰমৰ প্ৰান্তীয় কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পন হাৰ সমান (MRT_s) হ'ব লাগিব।

জনা উচিত

কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পনৰ প্ৰান্তিক হাৰ (Marginal rate of Technical Substitution**) :** কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পনৰ প্ৰান্তিক হাৰ (MRTS) মানে হ'ল— যি হাৰত এজন উৎপাদনকাৰীয়ে এটা অতিৰিক্ত শ্ৰমৰ এককৰ বাবে মূলধনৰ একক সমূহ ত্যাগ কৰিবলৈ সাজু আৰু মুঠ উৎপাদনৰ পৰিমাণ একে থাকে তাকে কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পনৰ প্ৰান্তিয় হাৰ বোলে। সমউৎপাদন (Isoquant)ৰেখাৰ ঢালেই হ'ল কাৰিকৰী প্ৰতিকল্পনৰ প্ৰান্তিয় হাৰ।

১৫.৭.৩ দ্ৰব্য সামগ্ৰীৰ মাজত উপাদানসমূহৰ কাম্যতম বিতৰণ

সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধিৰ বাবে তৃতীয় সম্ভাৱনা পূৰ্ণ পথ হ'ল দ্ৰব্যৰ সংমিশ্ৰণ (Product Mix) ৰ পৰিবৰ্তন। পেৰেটৰ কাম্যতম নীতিৰ বাবে তৃতীয়টো অৱস্থাৰ বৰ্ণনাৰ বাবে আমি উৎপাদনৰ সম্ভাৱনীয়তা ৰেখা ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰোঁ। উৎপাদন সম্ভাৱনীয়তা ৰেখা (Production Possibility Curve : PPC)ৰ ঢাল হ'ল সামগ্ৰী বদলিকৰণৰ প্ৰান্তিক হাৰ (Marginal rate of product transformation : MRPT) এ $MRPT_{xy}$ দেখুৱায় —Y ৰ কিমান পৰিমাণ X ৰ অতিৰিক্ত এক একক লাভ কৰাৰ বাবে ত্যাগ কৰিব লাগে। আন কথাত, MRPT হ'ল সেই হাৰ, যি হাৰত আমি বিভিন্ন সামগ্ৰী এটা আনটোৰ লগত সাল-সলনি কৰিব পাৰোঁ। পেৰেটৰ কাম্যতম অৱস্থাত উপনীত হোৱাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় চৰ্তটো হ'ল — দুটা দ্ৰব্যৰ মাজত প্ৰতিকল্পনৰ হাৰ আৰু দ্ৰব্য দুটাৰ মাজত MRPT একে সমান।

$$MRPT_{xy} = MRS^{A}_{xy} = MRS^{B}_{xy}$$

যেতিয়া অৰ্থনৈতিক নীতি পৰিবৰ্তনে কিছু সংখ্যক লোকৰ উন্নতি ঘটায় আৰু আন কিছুমানৰ অবনতি ঘটায় এনেকুৱা পৰিস্থিতিত সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি হয়

নে নহয় সেইটো পেৰেট'ৰ নীতিয়ে বিচাৰ কৰিব নোৱাৰে। অর্থাৎ, তেনে পৰিস্থিতিত সামাজিক কল্যাণ বৃদ্ধি নে নাই, সেই সম্পর্কত পেৰেট'ৰ বিশ্লেষণ নিমাত। পেৰেট'ৰ বিশ্লেষণ স্থিতিশীল (Static) বুলিও সমালোচনা কৰা হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ বাহ্যিকতা কি? (২০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ বিতৰণৰ দক্ষতা কি? (৩০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

১৫.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- কল্যাণৰ অর্থ হ'ল সাধাৰণ মংগল, আনন্দ আৰু সমাজ বা ব্যক্তিৰ সন্তুষ্টিৰ পৰিমাণ।
- কল্যাণৰ অর্থনীতি হ'ল এক ঔচিত্যবোধৰ অর্থনীতি।
- ব্যক্তি সমূহৰ সর্বমুঠ কল্যাণেই হৈছে সামাজিক কল্যাণ।
- কল্যাণ অর্থনীতিত মূল্য বিচাৰৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা আছে আৰু মূল্য বিচাৰ আৰু কল্যাণ অর্থনীতি অবিভেদীকৃত।
- পিগুৰ কল্যাণ অর্থনীতিয়ে উৎপাদন আৰু বিতৰণ দুয়োটা স্থিতি আলোচনা কৰে, লগতে অর্থনৈতিক কল্যাণ ভৌতিক দিশৰ পৰা চায়।
- পেৰেট'ৰ কল্যাণ অর্থনীতি আন্তঃব্যক্তি উপযোগিতাৰ তুলনা আৰু মূল্যবিচাৰৰ পৰা মুক্ত আৰু সুস্থিৰতা ধাৰণাটো সংযুক্ত হৈ আছে।
- পেৰেট'ৰ কাম্যতম অৱস্থা হল এনে পৰিস্থিতি য'ত কোনো ব্যক্তিৰ ক্ষতিসাধান নকৰি এজনৰ উন্নতি সাধন কৰাটো অসম্ভৱ। পেৰেট'ৰ কাম্যতম অৱস্থাৰ বাবে তিনিটা চর্ত পূৰ হোৱাৰ দৰকাৰ।

১৫.৯ অধিক জানিবৰ বাবে

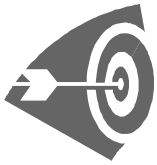
1) Ahuja, H. L. (2006). *Modern Economics.* New Delhi: S. Chand & Co.

2) Koutsoyiannis, A. (1979). *Modern Microeconomics*. New Delhi: Macmillan India.

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) আলম খুৰছেদ আৰু অন্যান্য (২০০৪) ; স্নাতক মহলাৰ অর্থতত্ত্ব (ব্যষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান; গুৱাহাটী) ঃ ষ্টুডেণ্টছ ষ্টৰ্ছ।

২) গোস্বামী, অতুল (২০০৫) ঃ স্নাতক মহলাৰ অর্থবিজ্ঞানৰ মূল তত্ত্ব (ব্যষ্টিগত অর্থনৈতিক তত্ত্ব) ; ডিব্রুগড় ঃ ষ্টুডেণ্টছ এম্প'ৰিয়াম।

১৫.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ঔচিত্যবোধৰ অর্থনীতি।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ মূল্য বিচাৰ বুলি ক'লে আমি বুজোঁ যে কোনটো ভাল আৰু বেয়া সম্পর্কত মানুহৰ ধাৰণা।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ ব্যক্তিগত কল্যাণ।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ বাহ্যিকতা হ'ল তৃতীয় দলৰ ওপৰত উৎপাদন আৰু বিতৰণৰ দীঘলীয়া প্রভাৱ।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰঃ বিতৰণৰ দক্ষতা হ'ল সমাজত থকা ব্যক্তিৰ মাজত দ্রব্য সামগ্রীৰ বিতৰণ এনেধৰণৰ হোৱা উচিত যে কোনো ব্যক্তিক ক্ষতিসাধন নকৰাকৈ আন ব্যক্তিক উন্নতি সাধন কৰাটো সম্ভৱ নহয়।

১৪.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

(ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন

প্রশ্ন নং ১ঃ শুদ্ধ /অশুদ্ধ নির্ধাৰণ কৰক।

(ক) কল্যাণ অর্থনীতি হ'ল ধনাত্মক অর্থনীতি।

(খ) সামাজিক কল্যাণ ব্যক্তিগত কল্যাণৰ পৰা নির্ণয় কৰিব পাৰি।

(গ) পিগুৰ কল্যাণ অর্থনীতি মূল্যবিচাৰৰ পৰা মুক্ত।

প্রশ্ন নং ২ঃ খালী ঠাই পূৰ কৰক।

(ক) পিগুৰ কৰ বজাৰ অর্থনীতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ হয় যিয়ে সৃষ্টি কৰে ———— বাহ্যিকতা।

(খ) পেৰেটৰ কাম্যতম নীতি ———— ৰ পৰা মুক্ত।

(গ) বাৰ্গছন আৰু ছেমুয়েলচনৰ সামাজিক কল্যাণত ———— স্পষ্টভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

প্রশ্ন নং ৩ ঃ ব্যক্তিগত কল্যাণৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

প্রশ্ন নং ৪ ঃ সামাজিক কল্যাণ কি?

প্রশ্ন নং ৫ ঃ পেৰেটৰ কাম্যতম অৱস্থা কি?

(খ) চুটি প্রশ্ন (১০০-১৫০ শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ১ঃ কল্যাণ অর্থনীতিৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

প্রশ্ন নং ২ঃ বাহ্যিকতা মানে কি ? ধনাত্মক আৰু ঋণাত্মক বাহ্যিকতাৰ উদাহৰণ দিয়ক।

প্রশ্ন নং ৩ঃ পিগুৰ কৰ কি? উদাহৰণ দিয়ক।

প্রশ্ন নং ৪ঃ পিগুৰ কল্যাণ বিশ্লেষণৰ দুটা চর্ত আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ৫ঃ পেৰেটৰ কাম্যতম অৱস্থাৰ তিনিটা চর্ত বা অৱস্থা লিখক।

(গ) দীঘল প্রশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ১ঃ কল্যাণ অর্থনীতিত মূল্যবিচাৰৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ২ঃ পিগুৰ কল্যাণৰ ধাৰণাৰ সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ৩ঃ পেৰেটৰ কাম্যতম অৱস্থাৰ চর্তসমূহ আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ৪ঃ সামাজিক আৰু ব্যক্তিগত কল্যাণৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

———————
———————————————
———————

REFERENCES (For All Units of the Course)

- Ajuja, H.L. (2007). *Macroeconomics: Theory and Policy*. New Delhi: S.Chand & Co.
- Ahuja, H. L. (2006). *Modern Economics.* New Delhi: S. Chand & Co.
- Chopra, P.N.(2008). *Micro Economics*. Ludhiana: Kalyani Publishers.
- Dewett, K.K. (2005). *Modern Economic Theory*. New Delhi: S.Chand & Co.
- Dillard, D. (2005). *The Economics of John Maynard Keynes*: *The Theory of a Monetary Economy.* USA: Kessinger Publishing, LLC.
- Diulio, E. A.(1983). *Theory and Problems of Macroeconomic Theory*. Singapore: Schaum's Outline Series, McGraw-Hill Book Company.

- Jhingan, M. L. (2014). *Advanced Economic Theory. New Delhi:* Vikash Publishing House.
- Koutsoyiannis, A. (1979). *Modern Microeconomics*. New Delhi: Macmillan India.
- Maddala,G.S. and Miller, E. (2004). *Microeconomic – Theory and Applications.* New Delhi: Tata Mc-Graw Hill.
- Pindyck, R.S. and Rubinfeld, D. L. (2006). *Microeconomics*. New Delhi: Prentice-Hall India.
- Rana, K.C. & Verma, K.N. (2009). *Macroeconomic Analysis*. Jalandhar: Vishal Publications.
- Shapiro, E. (2013). *Macroeconomic Analysis*. New Delhi: Galgotia Publications Pvt. Ltd..
- Sundharam, K.P.M. & Vaish, M.C. (1997). *Microeconomic Theory*. New Delhi: S. Chand & Co.

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) আলম, ড° খুৰছেদ; হুদা, ড° মনিৰুল আৰু শর্মা, ড° অর্চনা. (২০০৪). *স্নাতক মহলাৰ অর্থতত্ব ঃ ব্যষ্টিগত অর্থবিজ্ঞান,* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰ্চ, ।

২) আহমেদ, ৰফিক. (২০০৯). *সমষ্টিগত অর্থতত্ব,* যোৰহাট ঃ ইউনিকা প্রকাশন.

৩) গোস্বামী, ড° অতুল. (২০০৫). *স্নাতক মহলাৰ অর্থবিজ্ঞানৰ মূল তত্ব ঃ ব্যষ্টিগত অর্থনৈতিক তত্ব,* ডিব্রুগড় ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ এম্প'ৰিয়াম.

৪) বৰুৱা, মিনতি গগৈ; ভৰালী, ৰঞ্জু; হাজৰিকা, বিদিশা মহন্ত আৰু নেওগ, ব্রজেন চন্দ্র, *সমষ্টিগত অর্থনৈতিক তত্ব,* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

৫) হুদা, ড° মনিৰুল. (২০০৭). *অর্থনীতি তত্ব ঃ ব্যষ্টিগত অর্থনৈতিক তত্ব,* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা.